

EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE 2025 VEČTIRNO GIBALO RAZVOJA ČEZMEJNEGA MESTA NOVE GORICE IN GORICE

JARO VESELINVIČ IN MIHA KOZOROG

Članek prispeva analizo nastajajočega projekta Evropske prestolnice kulture 2025 v Novi Gorici in Gorici. Avtorja se ukvarjata z enim osrednjih ciljev projekta, tj. ustvarjanjem čezmejnega somestja. Na osnovi etnografske predstavita tri scenarije za doseganje omenjenega cilja, ki v središče postavljajo precej različna gibala: vsakdanjo komunikacijo prebivalcev, družbeno organiziranje in materialno infrastrukturo.

Ključne besede: Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica (Slovenija), Gorica (Italija), somestje, scenarij prihodnosti mesta

The article is a contribution to an ongoing project of the European Capital of Culture 2025 in Nova Gorica (Slovenia) and Gorica (Gorizia, Italy). The authors are foregrounding one of the main objectives of the project, the creation of cross-border common city space. Based on ethnographic fieldwork they introduce three scenarios that could lead towards this goal, whereby each of them is highlighting a different aspect of everyday life in the cities: everyday communication, social networking, and material infrastructure.

Keywords: European Capital of Culture, Nova Gorica (Slovenia), Gorica (Gorizia, Italy), common city space, urban future scenarios

Evropska prestolnica kulture (EPK) je program Evropske unije (EU), v sklopu katerega vsako leto eno ali več evropskih mest nosi ta naziv. Leta 2025 bosta to združeni Nova Gorica (Slovenija) in Gorizia/Gorica (Italija). V prispevku se ukvarjava z vprašanji, kaj je lokalne akterje motiviralo za kandidacijo, kako naziv povezujejo z razumevanji, zamišljanji in aspiracijami za prihodnost dveh mest, predvsem pa, kaj različni akterji poudarjajo pri opredeljevanju in doseganju osrednjega cilja EPK 2025 – oblikovanja skupnega čezmejnega mesta dveh Goric. Snovanje izvedbe projekta je namreč v polnem teku že vsaj od 18. decembra 2020, ko sta mesti prejeli omenjeni naziv, pri čemer obstajajo različni pogledi na to, kako zagotoviti, da bo projekt prinesel zelene učinke. Ti pogledi so predmet najine etnografske analize.

Glavno poslanstvo EPK je poudarjanje kulturnega bogastva in raznovrstnosti v Evropi ter krepitev občutka Evropejcev, da pripadajo skupnemu kulturnemu območju (Uradni list EU, 2014). V strateškem dokumentu o aktivnostih Evropskih prestolnic kulture med letoma 2020 in 2033, sprejetem v Evropskem parlamentu in pri Evropski komisiji, so opredeljeni različni cilji, ki naj bi jim mesta sledila med pripravo kandidature in izvedbo programa. Cilje bi v grobem lahko razdelili v dve skupini: tiste z evropsko razsežnostjo, ki se nanašajo na omenjena ideološka prizadevanja EU za krepitev in boljšo prepoznavnost evropske identitete, in tiste, ki se nanašajo na lokalni vidik razvoja mest - nosilk naslova. Ker so zasnova, organizacija in izvedba konkretnih vsebin posamične EPK popolnoma v rokah mest, je drugi cilj v dokumentu predstavljen precej ohlapno. Kljub temu pa so poudarki predvsem na povezovanju med različnimi sektorji v mestu – kulturnimi, ustvarjalnimi,

izobraževalnimi, okoljskimi in razvojnimi – in na »vključevanj[u] vseh delov civilne družbe pri pripravi in izvajanju kulturnega programa, posebno pozornost pa [naj mesta; op. a.] namenijo mladim ter marginaliziranim in prikrajšanim skupinam« (nav. delo: 2). Oba cilja se seveda ne izključujeta, saj dokument do neke mere sledi logiki, da so mesta s tem nazivom lahko uspešna le v primeru, ko povečajo »evropsko razsežnost kulturne ponudbe mest« (nav. delo: 4; poud. J. V. in M. K.), zato naj bi kulturni program vseboval »močno evropsko razsežnost« (nav. delo: 2; poud. J. V. in M. K.). Pri tem ideja »evropske razsežnosti« ostaja nedefinirana in semantično široka; tako je organizatorjem prepuščena odločitev, s čim bodo v svoji prestolnici napolnili oziroma povezali pojem Evrope (prim. Velikonja, 2005).

Raziskovalci in raziskovalke, ki so se doslej ukvarjali z EPK, so obravnavali številne in različne vidike projekta, med drugim postavitev EPK v širše kulturne politike EU in procese evropeizacije (Sassatelli, 2002, 2008, 2009; Mittag, 2013; Staiger, 2013; Immler, Sackers, 2014), vlogo EPK v dediščinskih praksah (Turşie, 2015) ter vpliv EPK na razvoj in transformacijo mest (Mooney, 2004; Garcia, 2005; Lähdesmäki, 2012). V raziskavah EPK so antropologi in antropologinje manj številni; zanimala so jih predvsem vprašanja, povezana z implementacijo projekta na lokalni ravni in vključenostjo lokalnih akterjev (Habit, 2013), zamišljanjem EU v okvirih posamične EPK ter prepraševanjem razmerja med mesti - nosilkami naslova in odločevalci v središču EU (Karaca, 2013; Welz, 2013; Lähdesmäki idr., 2021). Tem raziskavam bova delno sledila, in sicer predvsem pri vprašanju, kako na lokalni ravni EPK spodbuja zamišljanje in tvorjenje prihodnosti izbranega mesta.

Pobudo za naziv EPK je leta 1985 dala takratna grška ministrica za kulturo Melina Mercouri. Odtlej imajo EPK določene stalnice, kakršna je že omenjena »evropska razsežnost«, vendar so se sčasoma zgodile tudi velike spremembe. Prvo mesto, ki se je postavilo s tem naslovom, so bile leta 1985 Atene; sledila so mesta Firenze (1986), Amsterdam (1987), Zahodni Berlin (1988) in Pariz (1989). Iz tega je razvidno, da so na začetku države gostiteljice za EPK predlagale prestolnice ali druga mesta z zgodovinsko sledjo »visoke kulture«, pri čemer je slednja dobila tudi politični oziroma ideološki pomen »evropske kulture«: Atene kot »zibelka evropske kulture« in Firenze kot mesto renesanse sta zastopali evropsko humanistično tradicijo in zbir vrednot, na katerih naj bi temeljila ideja evropske integracije; pariški naslov se je ujemal z obletnico francoske revolucije kot mejnikom evropske demokracije; v Zahodnem Berlinu je bilo v ospredju poudarjanje pripadnosti Evropski gospodarski skupnosti kot antipodu sovjetske soseščine (Sassatelli, 2009: 90).

Do spremembe v takšnem zamišljanju EPK je prišlo s kandidaturo Glasgowa leta 1990, ko so celoten projekt prvič izkoristili, da bi mesto transformirali s kulturnimi oziroma ustvarjalnimi industrijami. Mestu so želeli spremeniti podobo, ki so jo bolj kakor s kulturo povezovali z zatonom industrije in posledičnim slabšanjem življenjskih razmer. Konkretni projekti so vključevali široko polje družbenih aktivnosti in segali onkraj prej omenjene »visoke evropske kulture«. Z obnovo zapuščenih in dotrajanih objektov, zgraditvijo novih kulturnih prostorov in vlaganjem v mestno infrastrukturo naj bi bilo središče mesta privlačnejše za prebivalce in investitorje, doseči pa so želeli tudi, da bi se razvoj mesta nadaljeval po tem, ko

se EPK preseli drugam (Garcia, 2005; Immler, Sackers, 2014: 7). Jürgen Mittag je opazil, da so mesta, ki so za naslov kandidirala po Glasgowu, namesto »kulturnih znamenitosti« v ospredje postavljala prav inovativni in razvojni potencial kulturnih industrij (Mittag, 2013: 44). Takšni logiki so, vsaj na papirju, sledila predvsem manjša, periferna mesta, ki so v zadnjem desetletju vse pogostejši nosilci naslova in ki so na ta način, ob hitrem zatonu industrijskih oblik produkcije, iskala nove priložnosti za investicije in razvoj, privabljanje turistov in potencialno tudi novih prebivalcev.

Nova Gorica in Gorica sodita med »tipične« sodobne nosilke naslova EPK: sta manjši in obrobni mesti glede na nacionalna in evropski kontekst, hkrati pa imata zgodovinsko »evropsko razsežnost« meje in lokalno specifične, vendar evropsko pomembne »probleme«. Nova Gorica je z nekaj manj kot 13.000 prebivalci (SiSTAT, 2022) deseto po velikosti in hkrati eno najmlajših slovenskih mest, načrtno zgrajeno po 2. svetovni vojni kot odgovor jugoslovanskih oblasti na leta 1947 na novo načrtano državno mejo, po kateri je »stara Gorica« – če uporabiva lokalno poimenovanje – ostala na italijanski strani. Zato so na območju današnje Nove Gorice po urbanističnih načrtih arhitekta Edvarda Ravnikarja začeli graditi »nekaj velikega, lepega in ponosnega, nekaj, kar bi sijalo preko meje« (Ravnikar, v Torkar, 1997: 15). Prvotna zamisel je bila, da bi bila modernistično zasnovana Nova Gorica izložba jugoslovanskega socializma in bi kazala prednosti tega sistema pred »gnilim kapitalizmom, pred staro in zatohlo Gorico« (Torkar, 1997: 15). Kljub določeni meri zgodovinsko pogojene medetnične in mednacionalne konfliktnosti na stiku slovanskega in romanskega (nekoč pa tudi germanskega) sveta, ki jo je dodatno razplamtela omenjena razmejitev, so bili odnosi med prebivalci obeh Goric relativno nekonfliktni. Delna odprtost meje od 50. let prejšnjega stoletja je prispevala k obsežnejši ekonomski menjavi, čezmejnemu obiskovanju znancev in sorodnikov, s tem pa so bili v naslednjih desetletjih postavljeni temelji za tkanje intenzivnejših čezmejnih vezi (Bufon, 1993; Jerman, 2008). Danes se predvsem Gorica v Italiji spopada z demografsko krizo, izseljevanjem in hitro starajočim se prebivalstvom – do leta 2030 naj bi bila po projekcijah skoraj polovica od dobrih 32.000 prebivalcev starejša od 50 let (ISTAT, 2022). Obe mesti se spoprijemata tudi z ekonomskim prestrukturiranjem in razmeroma ločenim razvojem urbanega prostora; prav projekt EPK se vidi kot katalizator sprememb v smeri bolj povezanega in tako močnejšega mesta dveh Goric.

EPK v dveh Goricah sva začela raziskovati oktobra 2020, ko je Miha Kozorog štiri zaporedne dni preživel v Novi Gorici in pri dokumentiranju družbeno-kulturnega dogajanja v mestu uporabil metodo opazovanja z udeležbo. Skupaj sva oktobra 2021 pet dni prebivala v Novi Gorici in vmes prehajala v Gorico, vendar brez intervjujev ali neformalnih pogovorov.¹ Leta 2022 je sledilo več enodnevni obiskov Nove Gorice (in enkrat Gorice). Med temi obiski je nastalo šest polstrukturiranih intervjujev in več neformalnih pogovorov

¹ Ker gre za začetek raziskovanja, sva se omejila na akterje EPK in mnenja prebivalcev v Novi Gorici. Zavedava se pomanjkljivosti raziskave, ki izpušča partnersko Gorico. Čeprav to ni bil najin namen, s pogledom na čezmejno mesto le z ene strani meje na neki način reproducirava delitev, ki jo prav EPK želi preseči.

z različnimi lokalnimi akterji s področij umetnosti in kulture, kulturnega menedžmenta in podjetništva. V intervjujih sva največ pozornosti namenjala njihovim vizijam prihodnosti in pričakovanjem ob projektu EPK. Pri tem sva se oprla tudi na prijavno knjigo (angl. *bidbook*), s katero sta Nova Gorica in Gorica zmagali v kandidacijskem postopku za naslov EPK. V njej so opredeljeni tako izbrani cilji kot konkretni projekti in strategija, ki naj bi privedla do uresničitve ciljev.

Rdeča nit EPK 2025 je »brezmejnost«. To ponazarja krovni slogan *Go! Borderless*, pri čemer je beseda *GO* hkrati poziv k akciji in oznaka (Nove) Gorice. Z »brezmejnostjo« želijo akterji konkretnije preseči delitev, ki jo v lokalni prostor vnaša državna meja med Italijo in Slovenijo. Z EPK naj bi obe Gorici postali »eno čezmejno evropsko mesto« (GO!, 2020: 7).

Za osvetlitev osrednjega cilja projekta analizirava poglede treh izbranih akterjev, ki pokažejo, da si metode in scenarije za doseg tega cilja lahko zamišljamo različno. Omenjeni akterji, vsi tesno vpeti v snovanje EPK, namreč v projektu vidijo različne možnosti za oblikovanje metod, ki naj bi privedle do zelenega cilja. Poudarjajo naslednje: 1. spodbujanje vsakdanjega, neformalnega komuniciranja in razumevanja drug drugega med meščani z obeh strani meje; 2. čezmejno povezovanje organizacij in posameznikov v umetnosti, kulturi in na drugih družbotvornih področjih javnega življenja; 3. razvoj skupne materialne infrastrukture, ki bi ob uporabi spontano spodbujala občutek čezmejnega mesta. Preden se posvetiva obravnavi omenjenih poti k zelenemu skupnemu razvoju Nove Gorice in Gorice na krilih EPK, predstavlja še nekaj teoretskih pogledov na sodobno produkcijo mest.

BLIŽINA DVEH MEST V TEORIJI IN PRAKSAH USTVARJANJA SKUPNE PRIHODNOSTI

Danes pogosto poudarjamo, da prihodnost mest, velikih in majhnih – ter pravzaprav (sicer z različno intenzivnostjo) krajev nasploh (Harvey, 2002) – narekuje medkrajevna tekmovalnost. Ta ni nič novega, že od nekdaj so mesta tekmovala za trgovske poti, ki so jim prinašale bogastvo. Novo je morda to, da danes vsaka mestna oblast deluje pod nekakšnim imperativom, da mora »njeno« mesto ustvarjati in predstavljati razliko v primerjavi z drugimi mesti (Harvey, 1990). V postmodernem duhu naj bi na simbolni ravni mesto predstavljalo nekaj, česar druga mesta nimajo, s čimer bi privlačilo prebivalce, priseljence, turiste in vlagatelje. Zato si mestne oblasti – pogosto skupaj s prebivalci, ki si v tem procesu oblikujejo lastno lokalno pripadnost (Kozorog, 2013) – prizadevajo poiskati čim domiselnejše načine za ustvarjanje te razlike (prim. Bajič, 2015). Eden od načinov je tudi pridobitev naslova EPK, ki ga nosijo le redka mesta, zato je za mesta privlačen in zanj tekmujejo. Na osnovi tega redkega naslova naj bi mesto ustvarilo nov pogled »sveta« na mesto, pripadnost mestu in njegov prihodnji razvoj.

V primeru EPK 2025 veljata tako splošna paradigma tekmištva kot na simbolni razliki utemeljeno ustvarjanje prihodnosti mesta. Z EPK bo Nova Gorica za Mariborom šele drugo

mesto v Sloveniji s tem naslovom, kar bo pomembno za njen poseben položaj na državnem in evropskem zemljevidu. Bolj posebna pa je neka druga dinamika, ki je specifična za mesti Nova Gorica in Gorica ter izvira iz razločkov med njima. Če pri ustvarjanju teh v širšem prostoru Gorici sledita splošnemu vzorcu sodobnega znamčenja mest, pri čemer je EPK tista pozitivna razlika, ki daje obema Goricama široko vidnost, so snovalci projekta EPK 2025 v središče pozornosti postavili zanj zelo specifično sosodstvo mest in predvsem razliko med njima. Slednja ima tako pozitivne kot negativne konotacije in učinke: v kontekstu »Evrope brez mej« (Kozorog idr., 2022: 8) se pozitivno dojema že samo ideja, da se s čezmejno EPK presegajo razlike; živahna lokalna ekonomija, ki se pleče prek razlik med mestoma, ima pozitivne gospodarske učinke; negativni pa so na primer zgodovinsko nastali kulturni predsodki. »Notranja razlika« med mestoma v neposredni sosesčini tako ustvarja intenzivno lokalno dinamiko na različnih ravneh – od vodstvene do vsakdanje – in področjih. Konkretni projekt EPK je s poudarjanjem prav te notranje razlike zamišljen kot presežek zgolj kulturnega znamčenja mesta, tj. kot priložnost za ukvarjanje s potenciali razlike med mestoma za ustvarjanje skupnega čezmejnega mesta.

Notranja dinamika bližnjih mest, ki je rezultat razlik med njimi, je bila v zadnjem času morda manj pogosto predmet antropološke obravnave kakor omenjeno medkrajevno tekmovanje. Nekaj primerov, da je ta dinamika v razvoju in načrtovanju ali premišljevanju o razvoju mesta pomembna, pa vseeno obstaja. Mateusz Laszczkowski (2016) je raziskoval graditev Astane (danes Nursultan) kot novega glavnega mesta Kazahstana. Tja so prestolnico premaknili leta 1997 iz precej večjega Almatija. Z »mestom prihodnosti«, kot so opisovali Astano, so želeli preoblikovati »geometrijo moči« (Massey, 2010: 107) v državi, tako da bi Almati zgubil prvenstvo; spisati novo dobo države, ki je svoje bogastvo odkrila v nafti in plinu; okrepiti razred mladih fleksibilnih državljanov, ki bi se v novo mesto priselili kot nova elita in podporniki predsednika Nazarbajeva; ter z veličastno arhitekturo v srednjeazijski stepi ustvariti postmoderno razliko v globalnem medkrajevnem tekmovanju. Po letu 2000 so začeli graditi razkošne palače, nebotičnike, trgovska središča in stanovanjske komplekse. Mesto so sicer postavili k mestu Akmola oziroma – gledano iz Akmole – na drugi breg reke Išim. Tako so prebivalci mesta v spektakularni gradnji ves čas videli nasprotje starejšemu, manj bleščečemu »sovjetskemu« delu, ki pa je za starejše prebivalce funkcioniral tudi kot opredmeteni spomin. Staro in novo mesto sta tako drug drugemu predstavljala arhitekturno-urbanističnega »drugega« in sta s tem pri različnih prebivalcih zbuvala različne občutke o prihodnosti mesta ter različne oblike sodelovanja v graditvi zamišljenih prihodnosti. Takšno intenzivno razmerje med sosednjima mestoma, temelječe na primerjanju in spominjanju, čeprav v podrobnostih zelo različno, je značilno tudi za obe Gorici (Jerman, 2008).

Podobno je Felix Ringel (2018) v nemškem mestu Hoyerswerda, nekdanjem središču industrije in industrijskega delavstva, opisoval notranji dialog med novim mestom, tj. velikimi stanovanjskimi kompleksi, zgrajenimi za delavce v 60. in 70. letih 20. stoletja, in starim mestom s precej daljšo zgodovino. S postindustrijsko preobrazbo gospodarstva je

delavstvo tam namreč postalo odvečno, ljudje niso imeli več služb, zato so se izseljevali, mestne oblasti pa so začele »novo mesto« postopoma rušiti. V »starem mestu« je fizično »izginjanje« neposredne mestne sosesčine zbujalo negotovost, kaj ta urbani proces pomeni za mesto kot celoto, kakšno prihodnost to mesto sploh še lahko ima.² Nekaj tega strahu zaznamo tudi v Novi Gorici: »stara Gorica« namreč s starajočim prebivalstvom in zaprtimi mestnimi trgovinami vnaša slabe slutnje za prihodnost. To vprašanje je omenjeno tudi v prijavnici knjigi EPK 2025:

Nič ni bolj depresivnega, kot hoditi po ulici z zaprtimi trgovinami, šteti temna okna v blokkih, gledati razpadajoče zaprte tovarne ali nemočno opazovati, kako sonce in dež počasi uničujeta filmski plakat, žalosten spomin na zaprt kino. Ni pomembno, ali mesto izgubi svojo moč zaradi drugega mesta, predmestja ali nakupovalnega središča – rezultat je v vsakem primeru uničujoč. (GO!, 2020: 66)

Nekaj posebnega je, ko razloček med deli mesta označuje državna meja – tako kot med Gorico in Novo Gorico. Ni nujno, da je to težko prehodna, trda meja, ki seveda generira poseben grajeni prostor in intenzivne občutke prebivalcev, kakor je to v primeru razdeljene Nikozije na Cipru (Navaro-Yashin, 2012). A v resnici vsaka meja spodbudi različne materialne, diskurzivne, vedenjske in druge procese na ločenih straneh, saj meja predstavlja administrativno razliko, ki se izraža v najbolj javnih do najbolj zasebnih zadevah (Kozorog idr., 2022). Meja pomeni, da je razlika nepremostljiva, da bosta vselej – tudi v prihodnosti – državi v stiku neizogibno različno delovali vsaka na svoji strani. V pogovorih z različnimi vpletenimi v EPK 2025 je bilo jasno, da se tega dobro zavedajo, zato njihov cilj ni naivno »preseganje meje« oziroma oblikovanje nekakšne »nevidne meje«, temveč je, nasprotno, cilj prav ohranjanje dveh različnih Goric, vendar v skupnem »ekosistemu«. Meja bo zagotovo ostala in z njo njeni učinki, zato je ključno vprašanje EPK 2025, kako kljub razliki med mestoma – še bolje: prav z njeno pomočjo – ustvariti bolj povezan in za obe strani skupen čezmejni urbani prostor.

V antropološkem delu o Zahodnem in Vzhodnem Berlinu med obdobjem t. i. hladne vojne je John Borneman (1992) ugotovil, da so v tem mestu, z zidom razdeljenem na dva dela, procesi oblikovanja identitet potekali prek zrcalnih podob in napačnega prepoznavanja drug drugega.³ Čeprav meja med Novo Gorico in Gorico, kot so radi poudarjali najini

² Omeniti velja nekatere nam bližnje etnografije mest, ki so se ukvarjale z razmerji med novejšimi predeli mesta in preostalim mestom; pogosto so raziskovali identifikacijo prebivalcev novejših delavskih sosesk s pozornostjo na razlike med »njihovo« sosesko in preostalim mestom (Kremenšek, 1970; Ravnik, 1981; Gulini Zrnič, 2009).

³ Raziskava o Berlinu ni zares etnografija mesta, ampak se ukvarja z državnimi strategijami (družine) kot »v prihodnost orientirani pripovedi, katere cilj je usmeriti življenjski tok državljana« (Borneman, 1992: 74). Naracije države usmerjajo prihodnost njenih subjektov, ki pa imajo tudi sami določeno pogajalsko moč; podobno verjetno velja za pripovedi o razvoju mesta, čeprav imajo v lokalnem okolju

sogovorniki, ni bila zares podobna tisti v Berlinu, je bilo opazovanje in medsebojno primerjanje sosednjega mesta in njegovih prebivalcev v istem zgodovinskem obdobju ves čas navzoče. Ko so postale okoliščine za zблиževanje omenjenih mest ugodnejše, pa so si tako v obeh Berlinih kot obeh Goricah prebivalci želeli tesnejšega povezovanja nekdanj strožje ločenega urbanega prostora.

V Novi Gorici ideja skupnega čezmejnega mesta nikakor ni nova in ni nastala šele ob vstopu Slovenije v EU ali pri snovanju EPK.⁴ Etnologinja Katja Jerman (2008) je v bogati etnografiji Nove Gorice opisala številne zgodovinske faze oblikovanja in uresničevanja koncepta »dveh Goric – enega mesta«. Posebej ob nastajanju nove države je ta zamisel dobila vsebino, ki je sorodna EPK:

Na začetku junija 1990 je v javnosti sprožil velik odmev predlog takratnega novogoriškega župana Sergeja Pelhana, da bi se mesti do leta 2001, tj. ob praznovanju 1000-letnice omembe Gorice/Gorizie, oblikovali v eno mesto s skupnim urbanističnim, gospodarskim, kulturnim in splošnim družbenim razvojem. Pobudo je zasnoval župan s sodelavci in jo predstavil županu Gorice/Gorizie Antoniu Scaranu na prvem uradnem srečanju. (Jerman, 2008: 206)

V osnovi je šlo za idejo, ki je živa še danes: ne ukiniti razlik med mestoma, temveč ustvariti razmere, v »katerih bi se prebivalci obeh mest med seboj vse bolj zблиževali in počutili prebivalce skupnega mesta« (Pelhan, po Jerman, 2008: 207). Dve Gorici so si pobudniki zamišljali kot »laboratorij mednarodnih odnosov v vsakdanjem življenju prebivalcev«, brez »zahtev po njuni eksteritorialnosti, temveč bi le pripravili predloge za pospešeno integracijo prebivalcev« (prav tam). Katja Jerman je podrobno opisala številna nesoglasna mnenja in procese, ki jih je spodbudil ta predlog. Primerjava takratnih odzivov v javnosti in najinega terenskega raziskovanja kaže, da je danes za to idejo čas mnogo zrelejši, kakor je bil takrat. Gorici sta se močno približali druga drugi z vstopom Slovenije v EU leta 2004, ko je bilo slovesno praznovanje vstopa prav na trgu med Novo Gorico in Gorico, z vse več porabniškimi obiski z italijanske na slovensko stran (nekdanj so bili pogostejši v nasprotni smeri), ob dejstvu, da mladi Novogoričani kupujejo nepremičnine v Gorici, ter z drugimi spremembami lokalne družbene krajine, gospodarstva in načinov življenja.

morda ljudje še več možnosti za to, da se njihove pripombe sliši, da se vključijo v procese sprememb mesta, torej imajo več pogajalske moči v razmerjih z oblastmi.

⁴ Kandidatura za EPK je Novogoričane vendarle spodbudila, da svoje mesto mislijo kot mesto kulture. V pogovorih z Novogoričani sva večkrat slišala, da skupno mesto nista le dve Gorici, temveč tudi Solkan, Šempeter in Vrtojba, v širši perspektivi pa tudi Miren in celo Ajdovščina. V tako zamišljenem urbanem prostoru sta Miren in Solkan glede na svoji zgodovini oziroma tradiciji zamišljeni kot mesti obrti, Ajdovščina in Vrtojba z avtocestno povezavo med njima (in potencialom za podjetniške cone ob njej) kot območje razvoja podjetništva, Nova Gorica pa kot prostor razvoja kulturnih, univerzitetnih in umetniških vsebin.

KAKO DO SKUPNEGA ČEZMEJNEGA MESTA?

Dne 18. decembra 2020, ko sta bili Nova Gorica in Gorica razglašeni za EPK 2025, je na novogoriškem Trgu Evrope oziroma goriškem trgu Transalpina (German, 2008: 249–253), torej na skupnem trgu na meji, zavladalo evforično slavlje. Župan Nove Gorice Klemen Miklavič je poudaril, da je to prvi primer, ko bo prestolnica hkrati v dveh državah, torej čezmejna. Župan Gorice Rodolfo Zibera je za RTV Slovenija pridobitev naziva komentiral:

To zmago posvečam občanom, ljudem tega edinstvenega ozemlja, ki so toliko trpeli, a jim je uspelo odreagirati tako, da so ustvarili boljšo prihodnost za mlade. [...] Ne gre le za veliko kulturno slavlje leta 2025. Gre za to, da spreminjamo tok zgodovine. [...] Onkraj same pobude želimo spremeniti kulturo, miselnost in s tem tudi prihodnost tega območja. Ne gre za prihodnost od danes do leta 2025, ampak od tega trenutka dalje.⁵

V komentarju je nagovoril prebivalce čezmejnega območja in njihovo skupno prihodnost. Prav to je poudarek programa EPK 2025, ki ne spodbuja toliko graditve novih kulturnih hramov, temveč kakovost čezmejnega sobivanja obmejnih prebivalcev:

Prvi in poglobitveni cilj EPK pa je predvsem izboljšana kakovost življenja prebivalcev mesta in njegove širše okolice. Je enkratna priložnost, da se vse potencialne obmejnih mest in področij preko kulturnega angažmaja celostno poveže v kulturno, turistično, gospodarsko, izobraževalno in infrastrukturno enoto, ki bo povečala gospodarski razvoj in investicije ter na ta način pritegnila tako množice kulturnih turistov kot omogočila zdajšnjim in novim prebivalcem kvalitetnejše bivanje. [...] Rdeča nit kandidature EPK Nove Gorice (z imenom *GO! BORDERLESS*) je *sobivanje in sodelovanje med obema državama, zlasti v območju obmejnega pasu, zato se program osredotoča in izpostavlja zlasti tiste projekte, ki to čezmejnost podpirajo.*⁶

Kandidatura za naslov EPK je potekala med epidemijo koronavirusne bolezni, ko je meja med mestoma postala ponovno trda, ograjena meja, ki so jo nekateri primerjali z mejo po 2. svetovni vojni, so jo pa prebivalci obeh mest že zdavnaj omehčali s čezmejnim gibanjem in bivanjem. In to so delali tudi med epidemijo – kakor se je njihove pristne želje po preseganju ponovne postavitve meje spominjal župan Klemen Miklavič:

⁵ Dnevnik. RTV Slovenija, 18. 12. 2020. <https://365.rtvsl.si/arhiv/dnevnik/174740759>.

⁶ Evropska prestolnica kulture GO! 2025 Nova Gorica – Gorica, 2020, <https://euro-go.eu/sl/programmi-e-progetti/capitale-europea-della-cultura-2025/> (poud. v izvirniku).

Zelo me je presenetilo, kaj vse se je ob teh mrežah dogajalo! Ljudje so se redno srečevali, pili kavo, si izmenjevali dobrine, praznovali rojstne dneve, videl sem sorodnike, prijatelje, ljubimce, na barikadah so si naredili mizico, čez ograde so igrali odbojko, trenirali so tudi športni klubi z obeh strani meje. (Čepar, 2021: 11)

Zato so v Sloveniji prav iz Nove Gorice prihajale najglasnejše zahteve za odstranitev togih in strogih mejnih režimov. Tudi snovalci EPK 2025 so v prijavni knjigi problematizirali ukrepe na meji:

Potrebni je bilo zgolj nekaj tednov koronavirusa, da se je evropska politična misel nevarno preusmerila v samozadostnost, gospodarsko izolacijo in politike, ki se v prvi vrsti osredotočajo na lasten narod, zaradi česar je prišlo do novih napetosti in oblik nezaupanja. [...] Naše sanje o nadnacionalnem evropskem mestu, kraju, kjer so ljudje in ideje cenjeni in spoštovani ne glede na njihovo kulturno, nacionalno, jezikovno ali katero koli drugo ozadje, se danes zdijo še večja iluzija kot pred letom dni. (GO!, 2020: 3)

Osrednji cilj EPK 2025 je torej s pomočjo prebivalcev dveh mest, njihovim čezmejnim gibanjem in bivanjem, ustvariti čezmejno mesto, ne da bi se pri tem odpovedali kulturni, zgodovinski, arhitekturni, upravni in še marsikateri različnosti dveh mest. Epidemija je, kot pravi prijavna knjiga, ta cilj sicer podvrгла tveganju, a ga je za lokalne prebivalce naredila še bolj osrednjega.

Kakor poudarja Tatiana Bajuk Senčar (2021), evropski dokumenti pomembno uokvirjajo diskurz in bodoče politike na nekem področju, s tem pa tudi formiranje subjektov teh politik. Čeprav gre v primeru prijavne knjige EPK bolj za občinski oziroma projektni (in ne za običajno precej močnejše politično podprt evropski) dokument, bo zagotovo imel določen vpliv na samorazumevanje prebivalcev obeh Goric, še posebej tistih, ki so v projekt aktivneje vključeni. Kot še poudarja, se subjekti politik proaktivno angažirajo s temi politikami. Prav to, kako vpleteni v EPK 2025 razumejo in predvidevajo prenos politike v prakso, je v središču najinega etnografskega zanimanja. Zapisani program EPK 2025 naju zanima predvsem v temeljnih ciljih, ob katerih poskuša dognati, kako si pomembni akterji zamišljajo pot do njihove uresničitve. Z drugimi besedami, na program želiva pogledati onkraj zapisanega, in sicer z etnografiranjem vprašanja, ki si ga postavljajo sami akterji: kako program sploh uresničiti. Zanima naju, kako akterji razumejo (in deloma že trasirajo) pot od razmeroma abstraktne zamisli o čezmejnem življenju dveh Goric do praktične uresnitve takšnega mesta. Ugotoviti želiva, kakšna konkretna »orodja« oziroma »metode« vidijo ali uporabljajo, da bi se sčasoma v vsakdanjem prostoru dveh Goric njuni prebivalci počutili kot prebivalci skupnega urbanega prostora.

V nadaljevanju analizirava metode in pripadajoče scenarije, ki so jih predlagali trije izbrani akterji. Za uporabo pojma scenarij, namesto npr. vizija, sva se odločila, da bi poudarila

tako zamišljanje kot tudi že konkretne pristope z materialnimi učinki. Metode in scenariji izražajo pogled omenjenih akterjev na možnosti ustvarjanja čezmejnega mesta s potenciali EPK, a hkrati (vsaj v splošnih potezah) zastopajo določen širši pogled Novogoričanov⁷ – bodisi konkretnih družbenih krogov v mestu ali pa širše lokalne javnosti. O slednjem sva se prepričala v pogovorih z domačini, ki so bolj ali manj povezani z EPK. Toda ne glede na to, kako je mnenje treh izbrancev reprezentativno za širše javno mnenje, so to pogledi vidnih posameznikov, ki so dejavno vključeni v javno življenje Nove Gorice, zato je njihovo razumevanje tega, kako naj bi čezmejno mesto nastajalo, pomembno. Prav oni bodo do neke mere narekovali, kako se bo ideja spreminjala v prakso. Predstavitev v nadaljevanju je hevristične narave; pri vsakem od izbranih sogovornikov sva poudarila nekaj, kar se je pokazalo kot osrednje v njihovem razmišljanju, so pa ti posamezniki premišljali širše in njihove zamisli so se v marsičem prekrivale. Kar poudarjava, je torej predvsem »dobro za misliti«: omogoči sopostavitev nekaterih možnih scenarijev za nastanek čezmejnega mesta s projektom EPK.

Scenariji temeljijo na različnih orodjih ali metodah, in sicer na: 1. jeziku oziroma vsakdanji komunikaciji; 2. organizaciji sodelovanja oziroma mreženju glavnih akterjev; 3. infrastrukturi oziroma materialnih pripomočkov (tehnologijah). O prvem nama je pripovedovala zaposlena v javnem zavodu GO!2025 (v nadaljevanju oseba A), o drugem dolgoletni sodelavec EPK in aktivist na področju neinstitucionalne kulture (oseba B), o tretjem pa predstavnik inovativnega podjetništva in občinske politike (oseba C).⁸ Zanimivi se nama zdijo, ker so njihovi pogledi, kaj naj deluje kot medij ustvarjanja čezmejnega mesta in meščanstva, precej različni: prvi poudarja nekaj, kar je težko uloviti, ker je v ljudeh in med njimi (besede, empatija, spoštovanje, razumevanje itn.); drugi podpira dogovore, zaveznitvo, sodelovanje; tretji zagovarja materialno osnovo, prek katere kakršna koli izmenjava sploh lahko poteka.

PASIVNA DVOJEZIČNOST

Pasivna dvojezičnost in večjezičnost sta ključni temi naše kandidature.
(GO!, 2020: 25)

Čeprav prebivalci Nove Gorice v vsakdanjiku uporabljajo pretežno slovenščino, prebivalci Gorice pa pretežno italijanščino, pri čemer tam že zgodovinsko živijo tudi številni Slovenci s statusom nacionalne manjšine, ki je tudi jezikovno zaščiten, sta to v mnogih kontekstih dvojezični mesti. V trgovinah, barih in gostilnah v Novi Gorici osebje zlahka preklaplja

⁷ Tega ne moreva trditi za Gorico, kjer sva opravila le nekaj sondažnega terenskega dela.

⁸ Skladno z antropološkimi konvencijami sva se odločila za anonimizacijo sogovornikov. Predstavljeni so glede na funkcije, statute in njihovo polje delovanja v času najine raziskave na terenu.

med jezikom; v trgovinadah Gorice (predvsem zaradi slovenskih lastnikov in prodajalcev) se je tudi sporazumevalo v slovenščini (uporaba preteklika je z razlogom, ker so številne trgovinice v Gorici zaradi spremenjenih trgovskih navad danes zaprte). Priči sva bila na primer prizoru v mladinskem centru Mostovna v Solkanu, kjer so udeleženci koncerta (stari okoli 45 let) enostavno preklopili v italijanščino, ko se je v njihovi družbi znašla oseba iz Neaplja. Vendar je dvojezičnost v dveh Goricah tudi asimetrična, prakticirajo jo pretežno Slovenci, veliko manj pa Italijani. Oseba A je menila, da bi morali za pravi utrip skupnega čezmejnega mesta ustvariti vsaj minimalno razumevanje jezika drug drugega.

Oseba A je doma iz okolice Nove Gorice, je režiserka, igralka, pisateljica in dramaturginja, in je vsebino za svoja besedila večkrat črpala iz goriškega okolja in zgodovine. Iz njenega pripovedovanja sva hitro zaznala, da ji je za Goriško in Novo Gorico mar, da pripada temu okolju in ga želi dejavno spreminjati v še perspektivnejše življenjsko okolje. Mnogi menijo, da je najzaslužnejša za pridobitev naslova EPK 2025. Povedala je, da je najprej po naključju izvedela, da bo EPK leta 2025 v Sloveniji, nato pa se je hitro odločila, da bo sodelovala pri kandidaturi Nove Gorice. Sodelovanje z Gorico je zaznala kot priložnost, da se mesti intenzivneje povežeta, za Gorico pa se ji je to zdela tudi priložnost, da si opomore od naglega zatona v zadnjih treh desetletjih.⁹ Čeprav mora EPK imeti t. i. evropsko dimenzijo, da torej v ospredje postavlja teme, ki so evropsko pomembne, se ji je zdel projekt predvsem velika priložnost za ukvarjanje z lokalnim okoljem, predvsem z ustvarjanjem čezmejnega mesta.

In mi, čeprav smo v srcu samem evropskosti in evropske dimenzije, ker imamo to čezmejnost... v bistvu smo kljub vsemu morali, oni [evaluatorji projekta] so nam recimo v prvi fazi očitali, da se ukvarjamo sami s sabo. Ampak jaz sem se zavedala tega. Ampak sem tudi rekla: »Ja, zato ker mi moramo pri temeljih začeti.« In naš temelj je to, da se mi med sabo povežemo. Ker nismo. To je naš problem number one.

Kot vsak načrtovalec EPK je spremljala različne EPK po Evropi, njihove mnogotere pristope, napake in uspehe. Temeljno vprašanje zanjo je bilo, kako z EPK pustiti dolgotrajno sled v mestu. Za to so po njenem pomembni ljudje:

Zdaj to so lahko stavbe, ki jih bo [EPK] zgradil. [...] Ampak v resnici smo stavili na human resources v bistvu. Jaz bi si želela, da bi umetniki lahko tule živeli [...], da bi študentje iz akademije umetnosti lahko ostali tule, če že pridejo od vsepovsod študirat. Da lahko tu ostanejo. Ne morejo ostati, če nimajo nobenega področja dela. Tu imamo izjemen potencial za recimo filmsko industrijo, to je kreativna industrija, ki je dobesedno industrija.

⁹ Sprememba trgovskih navad v lokalnem okolju je prizadela trgovski sektor v središču Gorice, poleg tega se je iz Gorice umaknila številčna vojska, ki je bila v mestu v času Jugoslavije, mesto pa je doživelo tudi demografske pretrese z izseljevanjem mladih in staranjem prebivalstva.

Toda še bolj od morebitnih prišlekov, ki so zagotovo pomembni za vitalnost mesta, se ji je zdel pomemben odnos med domačini. A ti so dveh nacionalnosti, živijo v dveh državah in jezikovno v precej različnem položaju:

Mi imamo tukaj recimo problem jezika. Imamo problem jezika. Mi [Slovinci] govorimo italijansko, oni [Italijani] ne govorijo slovensko. Mi govorimo angleško, oni ne govorijo angleško. Zdaj kako se sporazumevamo? Mladi ne govorijo italijansko. Zdaj se sporazumevamo samo angleško. In čez dvajset let, rečem jaz, bomo govorili samo še angleško, ali kaj, ali kako? Alora, mi imamo problem jezika. Kaj bomo zdaj s tem, včasih je bilo tako, danes je tako, kaj bo v bodočnosti? Mi, če hočemo ohraniti, moramo ohraniti oba jezika, moramo ohraniti, se pravi, moramo povzročiti na nek način, da se bodo oboji, da se bomo oboji zavedali, da moramo znati oba jezika. Ker to ni tako, da bomo dali v šole in bojo vsi znali, ker vemo, da ne. Smo za goal, recimo, postavili nekaj, čemur jaz rečem pasivni bilingvizem. To pomeni zame to, da vsak dovolj zna, ampak to pomeni obe strani [...]. Vsak dovolj zna, da sogovornika razume in ne rabi govorit... se pravi mi se srečamo in jaz govorim slovensko, ti govoriš italijansko in midva se razumeva. In potem v tem kontekstu ni podrejenega jezika, ni nadrejene osebe, ki zna dva jezika. [...] A veš, včasih, če jaz znam italijansko govorit, ja, izgleda to ono: »Saj je normalno, saj si podrejen, saj se moraš naučit.« Po drugi strani je lahko popolnoma isti fakt znamenje nadrejenosti: »Ah, ti pa znaš več jezikov kot jaz.« [...] Če govori vsak svoje, vsi vemo, kaj govorimo [...], smo mi v popolni simbiozi.

Daljši navedek je poveden, saj govori o problematični razsežnosti vsakdanjih medosebnih odnosov v mestu, ko jezik na ravni najbolj običajne komunikacije v odnose vnaša hierarhijo. Vsaka hierarhija, bodisi da je znanje nekega jezika znak nadrejenosti ali podrejenosti (kakor je s primerom poudarila sogovornica), pa v medosebni odnos vnaša nesproščenost, razločke, zadržke, nezaupanje, potencial za konflikte, skratka, zavira komunikacijo. Sogovornica se kot prebivalka mesta torej zaveda, da je za čezmejno mesto treba spremeniti nekaj najbolj temeljnega v medčloveških odnosih, tj. razmere njihove komunikacije. Dokler bodo takšne, da bodo ustvarjale hierarhijo med someščani, ni mogoče zares govoriti o skupnem mestu. Če pa bi se jim posrečilo, da bi večina prebivalcev sestavljenega mesta – ne glede na to, v katerem delu mesta živijo – razumela sogovorca, pa če govori slovensko ali italijansko, bi bila komunikacija enakopravnejša. Vizija je torej mešanica jezikov, ki je bila v Furlaniji in Gorici že zgodovinska realnost vsakdanjika (Strassoldo, 1991; Monsutti, 2015). V programski knjigi EPK je zapisano: »Odločeni smo, da ne bomo več talci preteklosti in se bomo v prihodnost odpravili kot skupen ekosistem. Svoje jezike želimo osvoboditi ideologije in postati želimo (pasivno) dvojezični« (GO!, 2020: 93). Posebej primerne akterje prihodnjega mesta vidijo v otrocih:

Popolnoma se zavedamo, da je najbolje začeti pri otrocih, če želimo razširiti znanje jezikov, ter da je najboljši način za učenje novega jezika – zabaven način. Učenje novega jezika je, pač, otročje lahko. Večina povojne generacije [v Sloveniji] se je učila italijansko tako, da je gledala risanke in zabavne oddaje na televiziji. Idealno bi bilo, če bi se otroci iz vrtcev in osnovnih šol lahko ukvarjali s skupnimi dejavnostmi in se jezika naučili dobesedno mimogrede. Izkazuje pa se, da skupine ali razreda ni tako preprosto peljati na izlet v tujino. In ja – Nova Gorica je za Gorico tuja država in obratno. Ustvariti želimo prosto cono za naše otroke. Igrišče, kjer gugalnice nihajo čez mejno črto in te tobogan lahko pripelje na to ali ono stran. (GO!, 2020: 25)

Morda je prav to čezmejno otroško igrišče najlepša prispodoba, kako si nekateri EPK zamišljajo predvsem kot prostor za ustvarjanje drugačnih vsakdanjih odnosov v mestu. EPK bo sicer prinesla tudi novo grajeno okolje, a bistvo gradnje mora biti spreminjanje okoliščin srečevanja in vsakdanje komunikacije, kar bo osnova za enakopravnejše odnose v skupnem čezmejnem mestu.

KULTURNE VEZI

[L]jubiteljska kultura, ki je tekstura in vezivo umetniške resničnosti obeh mest, [bo] postala glavna prednost za mreženje med kulturnimi operaterji in udeležbo državljanov. (GO!, 2020: 74)

Eden glavnih vidikov ustvarjanja novega čezmejnega mesta je načrtovana krepitev lokalnih, manjših in večjih, kulturniških združenj, iniciativ in organizacij na obeh straneh meje ter njihovo tesnejše sodelovanje. Polje oziroma pojem kulture v prijavnih knjigi EPK sicer obsega zelo širok spekter človeških dejavnosti in ustvarjalnosti, od hrane, urbanizma in pohodništva do likovne, glasbene in filmske umetnosti, pa do povezovanja kulturne industrije z gospodarskimi in turističnimi subjekti v regiji z namenom »oblikovanja čezmejnega somestja, zelenega, vitalnega, trajnostnega mesta, odprtega v Evropo in svet, dinamičnega in podjetniško naravnane« (GO!, 2020: 5; prim. Poljak Istenič, Gulin Zrnić, 2022).

O vidikih čezmejnega povezovanja organizacij v kulturi in ustvarjalnosti sva se pogovarjala z osebo B, enim od ustanoviteljev Društva humanistov Goriške in bivšim urednikom društvene revije *Razpotja*. Sogovornik, ki je močno vpet v kulturno produkcijo v Novi Gorici, je poudaril, da je program EPK 2025 začel nastajati prav kot projekt posamičnih zanesenjakov, ki so bili aktivni na novogoriškem kulturno-umetniškem prizorišču, torej kot projekt »od spodaj«. Osnove za razmišljanje o čezmejni EPK pa so se po njegovem oblikovale že prej, ker je sodelovanje med umetniškimi kolektivi in kulturnimi producenti

z obeh strani meje živelo, že preden je postala aktualna EPK. Že prej je v krogih, kjer se je družil, vzniknila tudi ideja o »somesťju«, tj. skupnem čezmejnem mestu:

Somesťje je ... Dobesedno smo lansirali v parih ljudeh, ki smo pisali, kot abstraktno idejo. Kot neko idejo, kot nekaj novega. Oziroma se je govorilo na začetku o dvomesťju. To ni nekaj, kar je bilo vedno prisotno v prostoru. Prisotno je bilo tako, da sta obstajali dve mesti, ki sta bili... Dve mejni mesti. [...] Veš, da Nova Gorica in Gorica nista niti bratski mesti? Nimata niti ene, niti ene izjave sodelovanja med sabo. V vseh letih sta ti dve mesti živeli drug poleg drugega. No, in to je... Torej. Mesti brez prihodnosti, zazrti v preteklost. Ma preteklost, ki niti ne funkcionira več. Niti politične kariere si ne moreš več iz tega narediti. Koga briga nacionalist italijanski iz Gorice? V Rimu, njih ne zanima. Jih ne briga. To je za njih pozabljen teritorij. Iz Slovenije pa je to [Nova Gorica] pozabljen teritorij. Kaj briga najmlajše slovensko mesto, ponos, narejen tukaj, da bo pokazal čez mejo našo moč in voljo do življenja. Nobenega ne zanima to, ne več. No, in takrat se je začejalo [s somesťjem].

Na razvoj zamisli so odločilno vplivale tudi gospodarske in politične okoliščine, ki so akterje na obeh straneh meje na neki način prisilile v iskanje novih rešitev za razvoj mesta. Propad (ob)mejne ekonomije ob osamosvojitvi Slovenije in poznejšem vstopu v EU je močno zaznamoval tako Trst kot Gorico. Tako rekoč čez noč ni bilo več potrebe po prehajanju meje za nakupovanje, ki je bilo do tedaj izredno pomemben del ekonomije na italijanski strani. Medtem so se na slovenski strani spoprijemali s propadom jugoslovanskega tržišča, politično in ekonomsko tranzicijo ter gospodarsko krizo leta 2008, ki je udarila po hrbenici novogoriške ekonomije – igralništvu. Vse skupaj je, kot je menil sogovornik, obe mesti ujelo precej nepripravljeni, saj je položaj, da naenkrat »ni več te resne potrebe po iti po kavbojke v staro Gorico« ali ustavljen dotok »zastonj denarja« v igralništvu, razgalil dejstvo, da sta drugo poleg drugega ostali mesti »brez kakršnekoli strategije, brez kakršnegakoli razumevanja, brez kakršnekoli vizije.« V tem kontekstu je treba razumeti prizadevanja posameznikov s področja kulture, ki so slednjo videli kot že zgodovinsko gonilo povezovanja in razvoja skupnega mesta:

In za tem smo potem nekateri ljudje, mi bolj pišoči, smo začeli to bolj načrtno počenjat [promovirati idejo skupnega mesta kot somesta] [...]. Obstajali so dolgoletni kontakti ali pa umetniške povezave, ki so obstajale, ki so funkcionirale, ampak so bile preprosto... Noben jih ni videl. No, in te zadeve se je potem začelo malo bolj sistematično dajat na površje. [...] In po mojem mnenju je to v bistvu zares moč kulture. Kultura lahko kaže na umetnika. Torej nekdo lahko dela kulturo zaradi tega, ker hoče samega sebe dati ven in promovirati. Ali pa, tista ta prava in bolj subtilna je tista, ki v bistvu preinterpretira realnost. Reče: 'Poglej, realnost je lahko taka, kot ti misliš, ali pa je lahko drugačna.' In to lahko naredi na tako miren in postopen

način, da bo nekdo drug v bistvu kar naenkrat vzel to interpretacijo za njegovo in jo celo videl kot objektivno realnost. Bo pogledal ven in bo rekel: Somestje! [Smeh.] Logično, it was there all the time!

Kakor omenjeno, so čezmejne povezave in sodelovanje med kulturnimi organizacijami obstajale že pred kandidaturo Nove Gorice in Gorice za naslov EPK. Sogovornik je poudaril Akademijo za umetnost v okviru novogoriške univerze, ki deluje na obeh straneh meje, in leta 1977 osnovano društvo Kinoatelje »kot večnamensko jedro za medkulturne in čezmejne projekte na področju filma in avdiovizualnih medijev«¹⁰. Omenil je tudi novoustanovljeno novogoriško iniciativo Mreža 26, ki združuje profesionalne nevladne organizacije na področju kulture in samostojne ustvarjalce, ki se ukvarjajo predvsem z dolgoročnimi učinki EPK 2025 (26 v imenu se nanaša na leto po koncu projekta) in hkrati sodelujejo pri oblikovanju njenega programa. Številni njeni člani so aktivni na obeh straneh meje.¹¹

Na tej osnovi vidi sogovornik vlogo organizacijskih struktur EPK 2025 predvsem v krepitvi povezav med organizacijami in posamezniki, ki v kulturi delujejo »od spodaj« in zmorejo artikulirati, kaj je »problem« tega okolja:

Projekt EPK je problem-based projekt. Torej mi zaznavamo problem in ga izpostavimo ven. Zakaj? Ker mala mesta, taka periferna mesta, kot je naše, ali pa kot je cela Slovenija, razen Ljubljane, si skrivajo sami sebi probleme. [...] In somestje je problem, ne? Sobivanje je problem! Problem prve klase, to ni rešen problem. To je problem. Ampak zdaj ga v bistvu toliko dajemo ven, da smo že pozabili tudi, da je problem. Potem pa ljudje pridejo sem in potem si mislijo: »Aha, ma saj je to somestje!« In potem pridejo sem in rečejo: »Pa saj to sploh ni somestje. Saj to nič ne funkcionira.« Ej, ja! Točno to!

Oseba B je optimistična glede uspeha projekta, tudi zato, ker je v prvi vrsti plod razmišljanja in ustvarjalnosti ljudi iz lokalnega okolja, ki si prizadevajo, da bi »ustvarjali Evropo v praksi«:

Jaz mislim, da je EPK, novogoriški, izredno pomembna zadeva. Na evropski ravni. Zaradi tega, ker se je res lotil nekega problema. Ker to ni EPK, ki se ukvarja, kot bi se ljubljanski ukvarjal, z ozaljšanjem kulturnih institucij in njihovih direktorjev, ampak je EPK, ki se je sam sebe vrgel v en problem, in tudi če se zdaj boče izveleci ven iz njega, se ne more. [...] In preko tega procesa se je zgodilo ogromno zgodovinskih

¹⁰ Kinoatelje. O nas. <https://www.kinoatelje.it/zgornji-menu/o-nas> (dostop 11. 12. 2022).

¹¹ Intervju sva opravila tudi z dolgoletno, nekdanjo članico Kinoateljeja, ki sodeluje v Mreži 26, in še z enim predstavnikom Mreže 26, poleg tega pa še neformalni pogovor s sodelavcem te iniciative. Stališča osebe B v veliki meri izražajo pogled tega kroga ljudi, tj. akterjev nevladno organiziranih kulturnih producentov, na pomen in potencial čezmejnih kulturno-umetniških mrež ter sodelovanja organizacij in posameznikov.

trenutkov. Prvič so se mesta svetov srečala skupaj, župani so skupaj... Kolikor smo lahko kritični do tudi tega prijateljevanja njihovega, je vseeno, da so se morali priti potem predsedniki republik tukaj dobit in tako naprej. Torej, da se je zgodilo na neki ravni dveh držav, ki sta bili v vojnem sporu, nek proces, razmišljanje, bomo rekli, o tem, kako bi pa zgledalo, da bi mesti živeli kot neka enota. In to je pomemben vidik, ne. Če mi uspemo to narediti na vsaj okvirno dober način, je to nekaj, kar bodo lahko uporabili v Bosni, v, ne vem, Severni Irski, Ukrajini in tako naprej. Čez 50 let, kolikor koli... Mi imamo buffer zone vojne 70 let in to je po mojem en realen okvir, po kolikih letih se lahko lotiš to delat.

Čezmejno povezovanje kulturnih organizacij in sodelovanje razmišljujočih, (večkrat omenjeno) »pišočih«, artikuliranih, kreativnih in lokalnost preprašujočih posameznikov je torej ena od možnih metod tvorjenja čezmejnega mesta, ki ima v mestu že tradicijo. Tako kot oseba A tudi drugi sogovornik ni govoril le o eni in edini metodi, je pa tu poudarjena metoda imela v njegovem razmišljanju vidno mesto. Če je bil v primeru pasivne dvojezičnosti v srčiki scenarija tvorjenja skupnega mesta vsak prebivalec ene in druge Gorice, imajo v drugem scenariju večjo vlogo kulturni producenti oziroma izbrani posamezniki – tudi politiki, kakor je sogovornik omenil v zadnji navedeni izjavi – in njihove organizacije, ki v medsebojnih vezeh oblikujejo skupne interese in s tem osnovo za bolj povezano mesto. Če smo imeli v primeru jezika opraviti z vsakdanjikom in najbolj običajnimi, tekočimi, hipnimi, sprotnimi stiki v mestu, so v tem primeru v ospredju interesne, strateške, trajnejše in produktivno zasnovane vezi med specifičnimi in izbranimi akterji urbanega prostora. Če smo v prvem primeru mislili kulturo kot način življenja prebivalcev mesta, je v drugem pomembnejša kultura kot kreativni način artikuliranja stvarnosti.

INFRASTRUKTURA

[N]aš brezmejni sistem za izposojajo koles [...] uvajamo prav v teh dneh.
(GO!, 2020: 73)

Vizija o razvoju čezmejnega mesta, ki jo spodbuja EPK 2025, še zdaleč ne temelji zgolj na kulturi oziroma umetnosti, marveč tudi na zelo konkretnih spremembah grajenega prostora, kot sta na primer omenjena gugalnica in otroško igrišče na meji. Toda če je sogovornica gugalnico opisovala predvsem kot komunikacijsko okolje, bi o njej lahko razmišljali tudi kot o materialni infrastrukturi, ki takšno okolje sploh omogoči. V tem razdelku bova predstavila scenarij, ki v ospredje postavlja fizično oziroma materialno tvorjenje skupnega mesta.

V prijavni knjigi EPK 2025 zasledimo ideje o večjih infrastrukturnih projektih, ki naj bi pustili trajno sled in tudi v prihodnje služili kot mesta spomina na leto 2025. Pri tem je v simbolnem in finančnem smislu v ospredju obnova treh kulturnozgodovinskih

s pomenu: Laščakove vile na Rafutu, Ville Louise v Gorici in Goriškega gradu (GO!, 2020: 100). Najambicioznejša nova gradnja je Epicenter, »v katerem boste lahko doživeli zgodbo evropskega 20. stoletja v stavbi, ki jo dobesedno prečka meja« (nav. delo: 68), hkrati pa zamišljenega kot »skupne dnevne sobe obeh mest« (nav. delo: 17). Izvedba se po najinih informacijah zaradi birokratskih ovir, ki sledijo iz dejstva, da bi stavbo prečila meja, sicer zapleta in je malo verjetna. Vseeno pa bo nekaj s tem povezanih načrtov izvedenih, in sicer prenova Trga Evrope / Transalpina in zelenih površin pred novogoriško železniško postajo, s čimer bosta mesti dobili novo središče in prostor druženja (prav tam).

Kljub ambicioznim projektom so vsi najini sogovorniki soglasno poudarjali, da so bolj od novih stavb pomembni dolgoročni učinki, ki bodo krepili občutek prebivalcev, da sta Gorici povezano, skupno mesto. Tudi oseba C, direktor podjetja, ki se ukvarja z informacijskimi tehnologijami, v preteklosti aktivni član Kluba goriških študentov, danes pa akter lokalne politike (občinski svetnik), poudarja prav to:

Jaz EPK gledam bolj kot eno dolgo, en tak dolgi met, ki bo spremenil popolnoma naš pogled na prostor. V katerem živimo tule. [...] Meni je [vseeno], kateri kulturni dogodki bodo in ali bo nastala nova galerija, ali to, to mi ne pomeni prav zares toliko. Pač to je moj pogled, saj jaz ne pravim, da je pravi. Jaz ga pač na tak način percipiram. Meni bi bilo super, da bi EPK bil tisti velik input v okolje, ki bi dejansko enkrat za vselej zabrisal to mejo, tako, jo zabrisal ne tako z radirko, ampak jo zabrisal nekam daleč proč, prav da bi jo res dokončno odbil proč, ne. To mi je bolj pomembno, kot kateri koncerti bojo in katere kulturne prireditve. In ali bo nastal nek nov prostor ali ne. Bolj me, mislim, jaz vem, da bodo te sestavine vplivale na to, da bodo ljudje spremenili svoj pogled in da bo do tega cilja lažje priti. Ampak kot dolgoročen cilj me zanima samo to, da EPK je tisti, ki omogoči pravo zaživetev tega somestja. In da moramo v to največ energije dati. Zdaj, ali bo to skozi dogodke in ne vem kakšne stvari? Ampak tudi, predvsem z mislijo, da mora biti vse to, vsaj jaz bi tako gledal na to, da mora biti v tej funkciji. Funkcija, po mojem, je ključna. In mislim, da lahko rata.

Osrednja sogovornikova beseda je funkcija. Kot inženir se sprašuje, kaj omogoča določen proces, da se nekaj zgodi. Zase pravi, da za razloček od akterjev iz kulturno-umetniških krogov ne razmišlja »z glavo v oblakih«, ampak se raje loteva konkretnih, oprijemljivih projektov, ki jih tukaj opredeljujeva kot infrastrukturo. Eden izmed takšnih projektov je *Borderless, Wireless*, ki je med drugim tudi del prijavnice knjige EPK 2025. Osnova zanj je starejši sogovornikov projekt *WLAN Nova Gorica*, ki ga je leta 2003 lansiral kot projekt Kluba goriških študentov, da bi uredili brezplačno brezžično internetno omrežje v javnem prostoru Nove Gorice. Do leta 2010 so postavili devet točk javnega dostopa do omrežja (WLAN NG, 2022), danes pa je po besedah sogovornika v mestu že več kot 500 točk, med drugim v javnih zavodih in bolnišnici. *Borderless, Wireless* je nadgraditev v smislu, da bi se dostopne točke razširile čez mejo v Gorico, tako da bi obe mesti imeli poenoten sistem

javnega brezplačnega interneta. Za EPK 2025 bi imel sistem tudi praktično vrednost, saj bi se v primeru nadaljevanja pandemije covid-19 ali ob drugih nepredvidenih okoliščinah določeni dogodki lahko preselili v virtualni prostor omrežja (GO!, 2020: 55). Sogovornik v infrastrukturi vidi predvsem povezovalni potencial:

Jaz se menim z Italijani, da mi se odrečemo projektu WLAN Nova Gorica, in da mu damo ime Borderless, Wireless. Ma vendar, da vsa wireless v Gorici in Novi Gorici postanejo s takim imenom. Da ti niti ne veš, da si ti šel čez mejo in prešel ne. [...] Jaz sem v kontaktu z enim tipom v starogoriški občini, ki se s tem ukvarja. In sva o tem že govorila, in tudi župana sta spet rekla, da okej, da je to kul, da naredimo. Potem, da ko ti prehajaš mejo, da en turist, ki mu je wifi pomemben, niti ne ve, da je prešel in da mu vse špila na obeh straneh. To bomo izvedli po mojem. Jaz sem pripravljen, ker jaz ta brend, ta WLAN Nova Gorica, že dvajset let skoraj laufa.

Poleg skupnega brezžičnega omrežja je poudaril še mobilnost in z njo povezano infrastrukturo, ki do neke mere sicer že obstaja, vendar je možnosti za izboljšave po njegovem še veliko. Pri tem je omenil predvsem vzdržno in t. i. zeleno mobilnost, ki je pogosto omenjena tudi v prijavnici knjigi EPK 2025, predvsem z izboljšavami kolesarskega in javnega prometa, kjer bi z vlaganjem v čezmejno kolesarske poti, povečanjem možnosti za souporabo koles in zmanjšanjem motoriziranega prometa dosegli enega izmed ciljev, tj., da ustvarijo »zeleno, živahno mesto z visoko kakovostjo življenja« (GO!, 2020: 11). Pri tem vlogo odločevalske in organizacijske strukture EPK vidi predvsem v krepitvi in promociji takšnih zamisli in projektov, ki v praksi že obstajajo. Tako Gorica kot Nova Gorica namreč že imata razvita sistema sposoje koles, vendar nista kompatibilna, kar pomeni, da uporabnik na slovenski strani sposojenega kolesa ne more oddati na italijanski strani. Izboljšanje uporabne infrastrukture, kot sta internet in prevoz, bi po njegovem veliko prispevalo k občutku čezmejnega mesta:

[T]o je ključno, da ne čutiš [da si šel čez mejo]. In tako je z izposajo koles. Da tebe ne briga. Da ti imaš sistem, ki ga oddaš [kolo] pred uno cerkvijo v stari Gorici ali pa pred centrom, tebi je to vseeno. [...] Recimo župan je rekel: »Ja, bike-sharing lahko, podpišemo pogodbo, vendar noter mora biti klavzula, da mora omogočati izposajo v stari Gorici, če ne, ne podpišemo.« Vsaka stvar, ki jo delamo, mora imeti to čezmejno komponento integralno.

Podobno je premišljal tudi v zvezi z urejanjem javnega prometa (čezmejna avtobusna povezava že deluje) ter obnovo (obmejnih) zelenih površin in pešpoti. Ureditev čezmejnih pešpoti, ki bi potekale zunaj »uradnih« koridorjev prehajanja meje, bi po njegovem mnenju bistveno pripomogla k sproščenejšemu dojetanju obmejnega prostora kot čezmejnega, skupnega prostora.

Ideje, ki sva jih poudarila pri osebi C, se torej nanašajo na posredniški potencial materialne infrastrukture, kot so poti, prevozna sredstva in sistemi skupne rabe. Infrastruktura

tu nastopi kot akter (oziroma aktant; Latour, 2005), ki spreminja človeško konkretno in trajno ravnanje. Ljudje bi z rabo tako zasnovane infrastrukture neobremenjeno, nevede, brez simbolnega posredovanja, brez prevzemanja ideologije o »solestju«, to preprosto prakticirali, s čimer bi se okrepila tudi njihova pripadnost nedeljenemu prostoru in občutek zanj. Infrastrukturo zato lahko razumemo tudi kot neživo izvajalko »funkcije«, ki si jo je postavila EPK 2025, ker je podlaga procesov, ki bodo stvari samodejno in neobremenjeno peljali v smer povezanega čezmejnega mesta.

ČEZMEJNEMU MESTU NAPROTI

Predstavljeni akterji imajo različna znanja, poklice in vloge v mestu, kar zagotovo vpliva na njihove poglede na razvoj mesta, toda naju bolj kot to zanimajo njihovi premisleki, ki kažejo na mnogotere možnosti za oblikovanje skupnega čezmejnega mesta. Predstavljeni pristopi so antropološko zanimivi, ker se sklicujejo na zelo različne gradnike družbe: vsakdanja komunikacija, družbeno organiziranje in materialna infrastruktura.¹² Pozornost na vsakdanje srečevanje meščanov, na sodelovanje izbranih akterjev ali na infrastrukturo, ki si jo ljudje delijo, ne glede na to, v katerem od sosednjih mest živijo, pa vodi k zelo različnim pristopom k istemu cilju skupnega čezmejnega mesta. Izbrati za osrednjega nosilca ustvarjanja mesta njegove »običajne« prebivalce, »elito« ali neživo infrastrukturo zahteva precej različno pot k cilju, drugačne metode, kajti vsak od teh akterjev in/ali aktantov zahteva drugačen angažma in druge vrste investicij.

Opisala sva tri pristope oziroma metode in scenarije k preseganju motečih razlik med mestoma, tj. tistih razlik, zaradi katerih se prebivalci (še) ne počutijo doma v skupnem čezmejnem mestu. Metode se ne izključujejo in program EPK 2025 upošteva vse tri, čeprav so izražene drugače kakor v tej obravnavi. Vsi pristopi so tudi dobro utemeljeni in zato vabljeni, vsak nosi pomembno težo in je vreden preskusa. A kot pravi Ivan Rajković (2020), je prihodnost redka dobrina in zanjo zaradi tega obstajajo številni interesenti. Želijo jo zapolniti različne vizije, projekti, dejanja, vsebine. Opisani scenariji sicer niso v tekmiških razmerjih, kajti vsi težijo k enaki viziji – ustvariti čezmejno mesto, ki bi sicer ohranilo identiteto dveh mest, a bi ga prebivalci doživljali kot skupno mesto. Vendar so predvideni načini, kako doseči omenjeni skupni cilj, glede na pričujočo analizo vseeno različni, utemeljeni na precej različnih osnovah. Tudi zato, ker je prihodnost redka dobrina, obstaja možnost, da začnejo omenjene vizije vleči projekt vsaksebi. Zato lahko najino analizo, opravljeno z gledišča zunanjih, neobremenjenih opazovalcev, morda razumemo tudi kot izostritev pogleda na možne scenarije in izhodišče za razmišljanje, kako ne spregledati katerega od njih in poskrbeti za njihovo povezano in hkratno udejanjanje.

¹² Verjameva, da s predstavljenimi tremi pristopi nisva izčrpala vseh možnih pristopov; so pa to tisti, na katere naju je opozorila etnografija.

REFERENCE

- Bajič, Blaž. 2015. Ustvarjanje prostorov ustvarjalnosti: Sodobni rokodelski sejmi v Ljubljani kot produkcija lokalnosti. *Traditiones* 44 (3): 149–170. DOI: <https://doi.org/10.3986/traditio2015440308>.
- Bajuk Senčar, Tatiana. 2021. Conceptualising Youth Entrepreneurship in EU Policy Discourse. *Studia Ethnologica Croatica* 33: 21–42. DOI: <https://doi.org/10.17234/sec.33.4>.
- Borneman, John. 1992. *Belonging in the Two Berlins: Kin, State, Nation*. Cambridge, New York: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/cbo9780511607714>.
- Bufon, Milan. 1993. Kulturne in socialne dimenzije obmejnih območij: Primer italijansko-slovenske pre-komejne regije na Goriškem. *Geographica Slovenica* 24: 73–86.
- Čepar, Nataša. 2021. Župan Nove Gorice: Klemen Miklavič. *Delo: Sobotna priloga*, 8. 5.: 10–12.
- Garcia, Beatriz. 2005. Deconstructing the City of Culture: The Long-Term Cultural Legacies of Glasgow 1990. *Urban Studies* 42 (5–6): 841–868. DOI: <https://doi.org/10.1080/00420980500107532>.
- GO! 2020. *GO! Borderless: Kandidatura za Evropsko prestolnico kulture*. Nova Gorica, Gorica: Mestna občina Nova Gorica in Občina Gorica.
- Gulin Zrnić, Valentina. 2009. *Kvartovska spika: Značenja grada i urbani lokalizmi u Novom Zagrebu*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Habit, Daniel. 2013. Peripheral ECoCs between Cultural Policy and Cultural Governance: The Case of Sibiu 2007. V *The Cultural Politics of Europe: European Capitals of Culture and European Union since the 1980s*, ur. Kiran Klaus Patel, 127–140. London, New York: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203081082-18>.
- Harvey, David. 1990. *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Cambridge, Oxford: Blackwell Publishers.
- Harvey, David. 2002. The Art of Rent: Globalization, Monopoly and the Commodification of Culture. *Socialist Register* 38: 93–110.
- Immler, Nicole L. in Hans Sakkers. 2014. (Re)Programming Europe: European Capitals of Culture: Rethinking the Role of Culture. *Journal of European Studies* 44 (1): 3–29. DOI: <https://doi.org/10.1177/0047244113515567>.
- ISTAT. 2022. Population by Sex and Age Class at 1st January 2030, Municipality: Gorizia. <https://demo.istat.it/previsionicomunali/?lingua=eng>.
- Jerman, Katja. 2008. *Dve Gorici – eno mesto?: Konstrukcija urbanega*. (Doktorska disertacija.) Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
- Karaca, Banu. 2013. Europeanisation from the Margins?: Istanbul's Cultural Capital Initiative and the Formation of European Cultural Policies. V *The Cultural Politics of Europe: European Capitals of Culture and European Union Since the 1980s*, ur. Kiran Klaus Patel, 157–176. London, New York: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203081082-20>.
- Kozorog, Miha. 2013. Predstave o mestu kraja, monopolna renta in geografija lokalnih razlik na primeru Strumice v Makedoniji. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 53 (1–2): 88–95.
- Kozorog, Miha idr. 2022. *Meje: Antropološki uvidi*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610505501>.
- Kremenšek, Slavko. 1970. *Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem*. Ljubljana: SAZU.
- Laszczkowski, Mateusz. 2016. 'City of the Future': Built Space, Modernity and Urban Change in Astana. New York: Berghahn. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvr43mp9>.

- Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Lähdesmäki, Tuuli. 2012. European Capital of Culture Designation as an Initiator of Urban Transformation in the Post-Socialist Countries. *European Planning Studies* 22 (3): 481–497. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2012.752438>.
- Lähdesmäki, Tuuli idr. 2021. *Europe from Below: Notions of Europe and the European among Participants in EU Cultural Initiatives*. Leiden, Boston: Brill. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004449800>.
- Massey, Doreen. 2010. *World City*. Cambridge, Malden: Polity Press.
- Mittag, Jürgen. 2013. The Changing Concept of the European Capitals of Culture: Between the Endorsement of European Identity and City Advertising. V *The Cultural Politics of Europe: European Capitals of Culture and European Union Since the 1980s*, ur. Kiran Klaus Patel, 39–54. London, New York: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203081082-12>.
- Mooney, Gerry. 2004. Cultural Policy as Urban Transformation?: Critical Reflections on Glasgow, European City of Culture 1990. *Local Economy* 19 (4): 327–340. DOI: <https://doi.org/10.1080/0269094042000286837>.
- Monsutti, Alessandro. 2015. Sguardo sul Friuli: Un percorso antropologico personale. V *I luoghi della tradizione in Friuli*, ur. Stefano Morandini, 25–30. Videm: Provincia di Udine in Fondazione Cassa di Risparmio di Udine e Pordenone.
- Navaro-Yashin, Yael. 2012. *The Make-Believe Space: Affective Geography in a Postwar Polity*. Durham, London: Duke University Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1134dxr>.
- Poljak Istenič, Saša in Valentina Gulin Zrnić. 2022. Vizije prihodnosti mest: Primerjalna analiza strateškega urbanističnega načrtovanja v slovenskih in hrvaških mestih / Visions of Cities' Futures: A Comparative Analysis of Strategic Urban Planning in Slovenian and Croatian Cities. *Urbani izziv* 33 (1): 55–66, 122–133. DOI: <https://doi.org/10.5379/urbani-izziv-en-2022-33-01-05>.
- Rajković, Ivan. 2020. Future-Snatchers and Their Tactics. *Etnološka tribina* 50 (43): 20–23. DOI: <https://doi.org/10.15378/1848-9540.2020.43.0>.
- Ravnik, Mojca. 1981. *Galjevica*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- Ringel, Felix. 2018. *Back to the Postindustrial Future: An Ethnography of Germany's Fastest-Shrinking City*. New York, Oxford: Berghahn. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvw04hp7>.
- Sassatelli, Monica. 2002. Imagined Europe: The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy. *European Journal of Social Theory* 5 (4): 435–451. DOI: <https://doi.org/10.1177/136843102760513848>.
- Sassatelli, Monica. 2008. European Cultural Space in the European Cities of Culture: Europeanization and Cultural Policy. *European Societies* 10 (2): 225–245. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616690701835311>.
- Sassatelli, Monica. 2009. *Becoming Europeans: Cultural Identity and Cultural Policies*. Basingstoke: Palgrave & Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230250437>.
- SiSTAT. 2022. Prebivalstvo po spolu in po starosti, občine in naselja, Slovenija, letno. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C5003S.px/table/tableViewLayout2>.
- Staiger, Uta. 2013. The European Capitals of Culture in Context: Cultural Policy and the European Integration Process. V *The Cultural Politics of Europe: European Capitals of Culture and European Union Since the 1980s*, ur. Kiran Klaus Patel, 19–38. London, New York: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203081082-11>.
- Strassoldo, Raimondo. 1991. Meje in sistemi. V *Srednja Evropa*, ur. Peter Vodopivec, 171–193. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Torkar, Vinko. 1997. Urbanizem in politika – primer Nova Gorica. V *Zbornik Primorske – 50 let*, ur. Slobodan Valentinčič, 15–18. Koper: Primorske novice.
- Turšie, Corina. 2015. The Unwanted Past and Urban Regeneration of Communist Heritage Cities: Case Study: European Capitals of Culture (ECoC) Riga 2014, Pilsen 2015 and Wrocław 2016. *Journal of Education Culture and Society* 6 (2): 122–138. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs20152.122.138>.
- Uradni list EU. 2014. Sklep št. 445/2014/EU Evropskega parlamenta in Sveta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:32014D0445>.
- Velikonja, Mitja. 2005. *Evroza – kritika novega evrocentrizma*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Welz, Gisela. 2013. Lefkosia/Lefkosa: Europeanisation and the Politics of Culture in a Divided City. V *The Cultural Politics of Europe: European Capitals of Culture and European Union Since the 1980s*, ur. Kiran Klaus Patel, 198–216. London, New York: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203081082-23>.
- WLAN NG. 2022. O projektu. <http://wlan.novagorica.eu/o-projektu--about.html>.

EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE 2025: A MULTIDIRECTIONAL ENGINE OF A COMMON CITY DEVELOPMENT IN NOVA GORICA AND GORIZIA

The article analyzes a project of the European Capital of Culture 2025 (ECoC) that is currently in the making and will take place in Nova Gorica (Slovenia) and Gorizia (Gorica, Italy). ECoC is a European Union-sponsored project in which one or more cities are awarded this title every year. In the example of Nova Gorica and Gorizia, which will be bearing the title in 2025, authors are dealing with questions related to the motivation of local actors to place their candidacy as well as their aspirations, expectations, and understandings about the future of both cities, especially in terms of the project's main goal – the creation of cross border common city space. The authors first introduce the historical development of the ECoC project. Then they touch upon the production of cities and their internal dynamics, often based on differences with neighboring cities. In the central part of the article, the authors deliver an analysis of interviews with three local actors of ECoC 2025 that actively participate in the development of the program. Based on these interviews, the authors recognize three different scenarios that could lead towards the above-mentioned goal. Each of them highlights a different aspect of everyday life in the cities: everyday communication, social networking, and material infrastructure.

Asist. Jaro Veselinovič, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana, Slovenija, jaro.veselinovic@zrc-sazu.si

Izr. prof. dr. Miha Kozorog, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana, Slovenija, miha.kozorog@ff.uni-lj.si, miha.kozorog@zrc-sazu.si

Članek je nastal v okviru projekta *Urbane prihodnosti: Zamišljanje in spodbujanje možnosti v nemirnih časih*, ki ga sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (J6-2578) in Hrvaška znanstvena fundacija (IPS-2020-01-7010), ter raziskovalnega programa *Etnološke, antropološke in folkloristične raziskave vsakdanjika* (P6-0088), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.